

Prevence školního neúspěchu v MŠ

Školní zralost a připravenost

Přechod z mateřské školy do prvního ročníku základní školy představuje pro dítě obrovskou zátěž. Dítě je v jiném prostředí a musí se přizpůsobit novým požadavkům, které jsou na něj kladeny. Úspěšnost dítěte v prvním ročníku základní školy závisí, jak na jeho schopnosti umět se přizpůsobit novému prostředí a kolektivu, tak také na jeho připravenosti na výuku. Tato připravenost souvisí s úrovní schopností a dovedností, které dítě získalo v předškolním věku. Školní zralost můžeme definovat jako dosažení takového stupně vývoje (v oblasti fyzické, mentální, emocionálně-sociální), aby se dítě bylo schopno bez obtíží účastnit výchovně-vzdělávacího procesu; nebo alespoň bez větších obtíží.

Školní připravenost zahrnuje kompetence, na jejichž rozvoji se podílí učení, vliv prostředí, výchova a předškolní příprava. Ovlivnit školní připravenost dítěte mohou tedy všichni, kdo na ně působí. Jsou to zejména rodiče, nebo učitelé v mateřské škole

Pro úspěšnost dítěte ve škole je důležitá jeho úroveň jazykových kompetencí a schopnost jejich využívání v komunikaci. Děti, které nemají dostatečnou slovní zásobu, se neumějí správně vyjadřovat a nemusí rozumět výkladu a sdělení učitele. Nebo ho mohou nesprávně pochopit. Toto neporozumění může vést až k pocitům dezorientace.

Dítě by mělo mít chuť poznávat nové věci a mělo by mít zájem o učení. Za velice důležité považují také pracovní předpoklady a návyky dětí. Mezi ně patří schopnost koncentrace pozornosti na danou činnost, smysl pro povinnost, zodpovědnost a uvědomění si, že je třeba zadaný úkol dokončit. Mezi poznávací funkce, které jsou důležité pro zvládnutí trivia (čtení, psaní a počítání), patří vizuomotorika, grafomotorika, řeč, sluchové vnímání, zrakové vnímání, vnímání prostoru, vnímání času a základní matematické představy

Oblasti rizikových faktorů ohrožující úspěšnost dítěte v základní škole

- opožděný či nerovnoměrný vývoj, který vede k ohrožení vznikem specifických poruch učení. Nerovnoměrný vývoj je typický i pro děti s ADHD (syndrom poruchy pozornosti s hyperaktivitou)
- opožděný vývoj řeči, nebo vady řeči

- smyslové nebo somatické postižení
- děti s poruchou autistického spektra, děti úzkostné, citově deprivované nebo sociálně zanedbané

Pedagogický záměr v oblasti prevence školního neúspěchu.

Snažíme se posilovat silné stránky dětí a zároveň rozvíjet oblasti, kde se deficity projevují. Naším cílem je včas odstranit tyto nedostatky a předejít tím případným neúspěchům ve škole.

Řeč a logopedická prevence

- Rozvoj nejen přirozené komunikační schopnosti dětí, ale také vyrovnávání nesprávných jazykových vlivů, které si dítě přináší ze svého domácího prostředí.
- Učitelky jsou vzorem správné komunikace.
- Děti se učí vše formou hry.
- Logopedická prevence se provádí každodenně. Řídky, příběhy a písničky jsou nedílnou součástí každého dne.
- V rámci diagnostiky sledujeme řečový projev dětí a zaměřujeme se na všechny jeho roviny.
- Smyslem logopedické prevence je včasné zachytávání rizikových dětí.
- Nesmírně důležité je naslouchání řeči dítěte. Lze při něm posoudit nejen úroveň artikulace a slovní zásoby, ale též úroveň slovní

Grafomotorika

- Grafomotoriku u dětí rozvíjíme postupně. Začínáme rozvojem hrubé a jemné motoriky.
- Důležitá je motivace dítěte. Střídáme různá grafomotorická cvičení, která vhodně prokládáme pohybovými aktivitami.
- Účinná je i motivace pohádkovým příběhem, z kterého grafomotorické činnosti přímo vyplývají.
- Děti motivuje vždy to, co je nové a čemu předcházela nějaký zážitek nebo činnost.
- Předškolní dítě neudrží dlouhodobou pozornost a rychle se unaví, proto nejdříve provádíme krátká cvičení, která postupně prodlužujeme.
- Postupujeme od jednodušších tvarů ke složitějším.

- Využíváme názornost a aktivní přístup dětí.
- Dbáme na správný úchop kreslicího náčiní.
- V rozvoji grafomotoriky můžeme využít i rytmus říkanek.

Jemná a hrubá motorika

- Základem pro grafomotorické úkony je rozvinutá hrubá motorika. To znamená, že dítě ovládá celkové (velké) pohyby a jejich koordinaci.
- Hrubou motoriku uplatňujeme při skákání a přeskokování, při chůzi a běhu, při hrách s míčem atd.
- V mateřské škole věnujeme těmto aktivitám dostatečný prostor. Dětem můžeme připravit opičí dráhu, trénovat rovnováhu při chůzi na provaze, nebo vyznačené čáře, hrát pohybové hry, anebo chodit do přírody. Při procházce lesem si děti všechny výše zmíněné činnosti přirozeně vyzkouší.

Předpokladem pro rozvoj jemné motoriky je zvládnutí hrubé motoriky.

- Jemnou motorikou rozumíme schopnost manipulace s drobnými předměty. Jde o zručnost prstů a ruky.
- Rozvíjíme ji postupně, od manipulace s většími předměty postupně k menším předmětům.
- Rozvíjet jemnou motoriku můžeme modelováním, navlékáním korálků, vytrháváním z papíru, skládacími mozaikami, dokreslováním, vybarvováním atd.

Sluchové vnímání

- Při deficitu v této oblasti se zaměřujeme na rozvoj naslouchání, rozlišení figury v pozadí, sluchovou diferenciaci, sluchovou analýzu a syntézu, sluchovou paměť a vnímání rytmu

Naslouchání

- V rámci reedukace zařazujeme hry a cvičení zaměřené na naslouchání zvuků. Děti mohou naslouchat zvukům přirozeným, jako je dýchání, tlukot srdce, štěkot psa, déšť, tak i zvukům uměle vytvořeným.

- Snažíme se rozvíjet sluchovou citlivost, rozlišovat to, co je pro nás příjemné a co nepříjemné.
- Při hrách mohou děti napodobovat různé zvuky, pracovat s tónem hlasu a jeho zabarvením, vnímat a uvědomovat si zvukové podoby slova, reagovat na zvukový signál.

Rozlišení figury v pozadí

- Při oslabení této funkce dítě není schopno vyčlenit požadovaný zvuk a věnovat mu pozornost.

Sluchová diferenciacie

- U dítěte, které neumí rozlišit měkké a tvrdé souhlásky, znělé a neznělé souhlásky, krátké a dlouhé samohlásky, se ve škole objevují chyby v písemném projevu, a to v měkkění a délkách souhlásek, v záměnách znělých a neznělých souhlásek, v záměně sykavek, ve zvýšeném počtu gramatických chyb.
- Nevyzrálá sluchová diferenciacie se v předškolním věku projevuje obtížemi ve výslovnosti, v záměně sykavek, měkkých a tvrdých slabik, obtížemi poznávat známé zvuky nebo rozlišovat obdobné zvuky.
- Využít můžeme různé hudební nástroje, přírodní materiály, papír atd.
- Později přejdeme k nácvičení rozlišování řečových zvuků, například poznat podle hlasu kamarády, porovnat podobně znějící slova (pes x ves), rozlišit tvrdé a měkké slabiky.
- K tomu můžeme jako podpůrný prostředek použít měkké a tvrdé kostky nebo barevné odlišení (žlutá barva = měkká slabika, černá barva = tvrdá slabika).

Sluchová analýza a syntéza

- Důležitá pro rozkládání a skládání jednotlivých hlásek ve slova.
- Nevyzrálost v této oblasti se projevuje potížemi v určování rýmujících se slov, v neschopnosti určit první hlásku ve slově nebo v potížích roztleskat slovo na slabiky.

Sluchová paměť

- Při reedukaci můžeme začít cvičeními zaměřenými na neřečové zvuky, pomáháme si i obrázky. Řekneme například bé, haf, píp a dítě ve stejném pořadí vyhledá obrázky zvířat.
- Poté přejdeme k řečovým zvukům. Dítě se snaží zopakovat věty. Postupujeme od jednoduchých vět ke stále složitějším. Použít můžeme hru Přijela tetička z Číny.
- Dále cvičíme sluchovou paměť osvojováním různých říkadel a básní.

Vnímání rytmu

- Ovlivňuje čtení, psaní, hudební výchovu a matematiku v chápání číselných řad.
- V předškolním věku se obtíže projevují při učení básní, říkadel, rozpočítadel, v rytmizaci a ve schopnosti vytleskat slabiky ve slově.
- Při reedukaci se zaměřujeme na rytmická cvičení, řadíme je i k říkánkám a písničkám.
- Předvádíme rytmus, který se děti snaží napodobit. Může to být ťukání tužkou, klepání prsty, tleskání, dupání. Použít můžeme kromě jednoduchých hudebních nástrojů i pokličky, vařečky, lžíce.
- Děti učíme rozeznat zvuky slabé a silné, krátké a dlouhé.

Zrakové vnímání

- Dobré zrakové vnímání je předpokladem pro zvládnutí čtení a psaní. Aby se dítě naučilo dobře číst, potřebuje mít vyvráslou schopnost rozlišení figury a pozadí, zrakové diferenciaci, zrakové analýzy a syntézy, záměrného vedení očních pohybů, zrakové paměti, vizuomotorické koordinace.
- Při rozvíjení nebo reedukaci zrakového vnímání se snažíme o zapojení co nejvíce smyslů.

Zraková diferenciaci

- Začínáme s nácvikem pozorování a rozlišování vnějších znaků, jako je barva, velikost, tvar.
- Používáme trojrozměrné předměty, se kterými může dítě manipulovat a osahat si je. Tím zapojuje další smysl - hmat.

- Při nácviu rozlišování barev začínáme se základními.
- Barvami a poté barevné spektrum postupně rozšiřujeme. Nakonec by dítě mělo rozeznat i sytost a jas barvy (tmavě modrá, světle růžová).
- K nácviu používáme hračky, barevné kostky, stavebnice, korálky, barevné papíry, látky, pastelky.
- Je důležité vést děti k tomu, aby při manipulaci s předměty mluvily a samy barvy pojmenovávaly nebo přirovnávaly. Hra Pan čáp ztratil čepičku
- K určování shod a rozdílů používáme pracovní listy, obrázky z časopisů nebo dětských publikací. Opět je lepší, pokud dítě zapojuje více smyslů najednou.

Rozlišování figury v pozadí

Jde o schopnost soustředit se na potřebný zrakový podnět. Nevyzrálostí nebo oslabením této schopnosti dochází ke stížené orientaci na ploše, k potížím při zaměření pozornosti na jednotlivé prvky nebo k jejich splynutí s pozadím.

Pro nácvik čtení je důležité, aby se dítě naučilo rozlišovat podstatné od nepodstatného.

- Cvičení pomáhající nám tuto schopnost rozvinout jsou postavena na principu rozlišování několika navzájem se překrývajících prvků.
- Použít můžeme i nákresy na odlišném podkladě. Děti mohou zakreslovat podle předlohy body do čtverečkové sítě nebo spojovat jednotlivé body z nichž vznik obrázek.

Zraková analýza a syntéza

Při čtení musí být dítě schopno skládat a rozkládat slova z písmen. Schopnost zrakové analýzy a syntézy se projevuje i při psaní diktátů, opisování a přepisování.

- Oslabení této schopnosti se projevuje v pomalejším osvojování písmen a jejich zapamatování, v matematice, později v geometrii a v naukových předmětech, například v práci s mapou.
- U dětí s nevyzrálou zrakovou analýzou a syntézou můžeme pozorovat nezáměr o hru s puzzle nebo složitějšími skládkami, se stavebnicemi.
- Obtíže se objevují v překreslování a dokreslování obrázků.
- Procvičujeme skládáním rozstříhaných obrázků, skládáním puzzle, hrou s různými stavebnicemi. Postupujeme vždy od jednoduššího ke složitějšímu a začínáme na úrovni, kterou je dítě schopno zvládnout.

Zraková paměť

Oslabení v oblasti zrakové paměti vede k obtížím zapamatovat si a vybavit tvar písmen, číslic, jejich rozpoznání. Způsobuje potíže při učení obecně.

Zraková paměť je důležitá pro čtení z hlediska schopnosti vnímat znak (písmeno) a podržet ho po určitou dobu v paměti, ale také schopnosti zapamatovat si čtené a pak si ho vybavit a reprodukovat

- Zrakovou paměť můžeme procvičovat tím, že dítě se snaží zapamatovat si co nejvíce obrázků, detailů na obrázku. Použít můžeme Kimovi hry, kde dětem ukážeme skupinu předmětů, kterou poté zakryjeme a děti vyjmenovávají, které předměty viděly, které zmizely nebo naopak, které přibyly.
- Děti mohou modelovat dle předlohy, kreslit dle předlohy
- Co se změnilo, kde jde o rychlé vnímání a postřehnutí, zapamatování a vybavení z paměti.
- Do nácviku zrakové paměti zařazujeme i cvičení, kdy má dítě na obrázku poznat, co je nesprávné. Tím porovnává s předchozí zkušeností.

Prostorová orientace a pravo-levá orientace

Orientace v prostoru významně ovlivňuje školní úspěšnost. Při utváření představ o prostoru hraje důležitou roli motorika, hmat, sluch, zrak a řeč.

Při oslabeném prostorovém vnímání se dítě obtížně orientuje v prostoru, nesprávně používá pojmy, označující prostorové uspořádání a nerozumí jim, později se neorientuje v textu, má potíže při psaní, v matematice, v notových zápisech. Potíže se objevují i ve sportu a při manipulaci s předměty.

- Při nácviku prostorové orientace cvičíme nejdříve pojmy nahoře a dole, poté vpředu a vzadu.
- V poslední fázi cvičíme pojmy vpravo a vlevo.
- Procvičujeme i pojmy nad, vedle, hned, za a podobně.
- Orientaci v makroprostoru je dobré nacvičovat v místnosti, v přírodě, nebo v okolí mateřské školy. Dětem pokládáme otázky typu: Co je vedle stromu? Za stolem? U skříně? Proti dveřím? Cvičení můžeme kombinovat s kreslením.

- Orientaci v mikroprostoru procvičujeme na malé ploše, třeba na obrázku, můžeme použít i různé varianty bludišť.

Základní matematické představy

Matematika je prostředkem pro rozvoj myšlení a logického uvažování. Výkony v matematice závisejí na rozumových předpokladech, úrovni motoriky, prostorovém vnímání, vnímání času a posloupnosti, zrakovém a sluchovém vnímání a v neposlední řadě na vnímání rytmu. Všechny tyto schopnosti tvoří základ předčíselných představ.

Díky nim dítě porozumí matematickým pojmům, symbolům i vztahům mezi nimi.

- Při rozvoji matematických představ začínáme nejdříve porovnáváním velikosti (malý - velký), pak množstvím (více - méně) a pokračujeme vyjmenováváním číselné řady alespoň do šesti. Dále procvičujeme orientaci v této číselné řadě, orientaci v čase (dříve - později) a orientaci v prostoru (nahore - dole).

Práceschopnost a sociální dovednosti

Práceschopnost dítěte je podmíněna zralostí centrálního nervového systému a výchovným vedením. Souvisí se sociálními dovednostmi a samostatností.

Práceschopnost zahrnuje motivaci, schopnost pracovat samostatně, dokončit činnost nebo v ní pokračovat, pokud se hned nedaří. Dítě má být ve škole schopno sedět potřebnou dobu v lavici, věnovat pozornost učiteli, sledovat jeho výklad, soustředit se na práci a respektovat autoritu.

Pracovní nezralost dítěte způsobuje, že nevydrží dlouho u jedné činnosti, nedokáže se na ni soustředit, nereaguje na pokyny a odmítá pracovat. Raději by si hrálo. Toto vše způsobuje výchovné obtíže a přináší dítěti pocity selhání.

Sociální dovednosti jsou dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje školní úspěšnost.

- Dítě nabývá sociální dovednosti nejdříve v rodině a později v mateřské škole.
- Učí se komunikovat, reagovat na nové situace, adaptovat na nové prostředí, rozumět vlastním pocitům a emocím.
- Učí se sebeovládání a získává sebedůvěru. V neposlední řadě je schopno pracovat s ostatními a spolupracovat.

Pokud jsou sociální dovednosti dítěte oslabené, způsobují mu řadu problémů. Dítě obtížně navazuje kontakty, má obtíže v komunikaci, nerespektuje požadavky autority, nedokáže se vyrovnat s nezdarem.

U těchto dětí se může projevovat i agresivita, nebo afektivní záchvaty vzteku.

Riziko rozvoje specifických poruch učení a poruchy pozornosti s hyperaktivitou

Specifické vývojové poruchy učení bývají definovány jako neschopnost naučit se číst, psát a počítat pomocí běžných výukových metod za průměrné inteligence a přiměřené sociokulturní příležitosti.

- poruchy učení se začínají projevovat, až když se dítě učí číst, psát a počítat.

Dyslexii nelze diagnostikovat v předškolním věku. Její první projevy však již můžeme pozorovat. Jedním z těchto ukazatelů může být neschopnost rychlého jmenování předmětů, neschopnost rýmování nebo poznávání první hlásky ve slově.

ADHD u dětí je charakteristický nekontrolovatelný pohyb. Dítě stále běhá, skáče a nemá strach. Dává přednost pohybovým hrám před jinými. Všem věnuje pozornost, zaujmou ho i nevýznamné podněty. Jiné děti zase neustále mluví a skáčou jiným do řeči. Často se objevují i první sociální konflikty, strkání do dětí, braní hraček, ničení výtvarů ostatních.

Ve vzdělávání a výchově těchto dětí je důležité respektovat jejich výkonovou nevyrovnanost, náladovost, vhodné je strukturovat učení vymezovat jasné a srozumitelné výchovné hranice a především k nim přistupovat s vysokou mírou tolerance, trpělivosti a klidu. Předpokladem úspěchu při vzdělávání dětí s ADHD je zklidnění, zachování pravidelnosti a rytmu.

Metody prevence a reedukace, které využíváme

- Dobrý začátek v praxi MŠ
- Elkonin
- Stimulační program Maxík
- Individualizace vzdělávání
- Aktivizační metody
- Práce s chybou

Naše škola podporuje sociální a emoční dovednosti dětí a pracuje s metodikou Dobrý začátek, která usnadňuje, učí a podporuje:

- rozpoznávání pocitů a ovládání emocí
- řešení konfliktních situací
- osvojení sociálních návyků a přátelského chování
- snížení výskytu nežádoucího chování
- adaptaci dětí ve třídě
- respekt, toleranci a dodržování pravidel